

КОНЕКТИВИЗЪМ И ФОРМИРАНЕТО НА ДИГИТАЛНА КУЛТУРА ПРИ УЧЕНИЦИТЕ

Петко Петков

*Великотърновски университет „Св. св. Кирил и Методий“,
Филиал Враца*

DOI: 10.54664/TJDR7019

Резюме: Конективизмът често се определя като теория на ученето в дигиталната ера. Той постулира, че ученето може да се случва извън нас самите чрез създаване на мрежа от връзки между релевантни източници на информация с посредничеството на технологиите. Имплицитно се стимулира развитието на дигитална култура у учениците, както и необходимостта от оптимизиране и спазване на определени изисквания при работа с дигитални технологии.

Ключови думи: *конективизъм, мрежа от връзки, дигитална култура.*

ВЪВЕДЕНИЕ

С развитието на информационното общество се създава една нова среда – виртуалната, която притежава огромен образователен потенциал. Използван правилно, той може да допринесе за повишаване качеството на обучението и за придвижване към общество, основано на знанието.

Второто поколение уеб-базирани услуги (Web 2.0) позволява на учащите не само да намират и свалят информация (както е при Web 1.0), но и да я създават и споделят. „Web 3.0 е визия за следващото поколение интернет, характеризираща се с децентрализация, блокчейн технология и икономика, базирана на токени. Докато Web 2.0 (настоящият интернет) се определя от централизирани платформи като Google, Facebook и Amazon, които хостват нашите данни, Web 3.0 предвижда интернет, където потребителите притежават своите данни, идентичност и съдържание, взаимодействайки директно без посредници (peer to peer)“ (С. Балова-Цветкова, 2025: 13).

МЕТОДОЛОГИЯ

Целта на настоящата статия е да се проучи ролята на конективизма за формирането на дигитална култура у учениците. Използваните методи на изследването са проучване и анализ на достъпни литературни и електронни източници по темата.

РЕЗУЛТАТИ

Под термина „дигитално“ поколение най-често се визират младите хора, родени и израсли в ерата на дигиталните технологии. Тези технологии са неразделна част от ежедневието им, като социалните мрежи са основен канал за комуникация и информация. Традиционните методи на преподаване често не задържат интереса им, което налага въвеждането на иновативни образователни подходи.

Затова „дигиталното“ поколение се нуждае от друга образователна парадигма. Такава би могла да бъде конективизмът. Той не може да се разбере от гледна точка на индивидуализма, а от социална перспектива – знанието е споделяне.

„Конективистката парадигма за ученето се свързва с развитието на ученето в мрежа, респ. ученето в контекста на социалните медии. Социалните мрежи имат потенциала да провокират силна ангажираност и доверие. Благодарение на алгоритмите в тях комуникацията може да се планира, прогнозира и персонализира“ (Събева, 2025: 150).

Според създателите на конективизма G. Siemens и S. Downes същия се основава на осем принципа:

- „ученето и знанието се основават на разнообразието от мнения;
- ученето е процес на свързване на източниците на информация в мрежата (хора, уебсайтове, бази данни, книги или организации);
- знанието може да се съхранява и на други носители, а не само у хората (напр. на дигитални устройства);
- знанието за това къде и как можем да намерим информация е по-важно от това, което знаем в момента (умения за навигиране в информационния поток);
- поддържането на връзките е необходимо за улесняване на перманентното учене;
- основно умение е създаването на връзки между различни области и концепции;
- целта на всички конективистки дейности е точното и актуално знание;
- самият процес на вземане на решения е процес на учене. Изборът какво да научим и смисълът на входящата информация се променят непрекъснато“ (Siemens, 2005: 4).

В традиционното образование процесът на обучение е линеен (учител-ученик). В конективизма процесът е цикличен и има 4 етапа:

- агрегация – събиране на информация от различни източници;
- релация – осмисляне и свързване на информацията с предишните знания;
- създаване – на базата на наученото учащият създава ново съдържание (пост, коментар, проект);
- споделяне – разпространение на новото знание, за да могат и други да го усвоят.

Изброените особености на конективизма съответстват в много голяма степен на предпочитанията и спецификата на учене на „дигиталното“ поколение, което го прави водеща парадигма в съвременното дигитално образование.

Както в конструктивизма, така и в конективизма преподавателят поема нова роля. Той вече не е единственият източник на информация, а е модератор и фасилитатор – създава среда за свързване (екология на знанието); поставя темата; показва къде и как да се намери информация; контролира какво и как се учи; оценява способността за създаване и поддържане на мрежи и възли; оценява обратната връзка и рефлексията.

Знанието в мрежите е динамично и се обновява от всички чрез нови връзки и източници. Изграждането на личната учебна мрежа (PLN – Personal Learning Network) е практическо приложение на конективизма. Целта не е просто да се трупат линкове, а да се създаде екосистема, която работи за нас, дори когато сме извън дигиталната среда.

На всеки етап от конективисткия цикъл могат да се използват различни инструменти:

- „на етап „агрегация“ могат да се използват RSS четци, Google Alerts, Pocket или Instapaper и др. Потребителят избира кои блогове, новинарски сайтове или YouTube канали да следи и RSS четците (Feedly / Inoreader) събират всичко на едно място. Google Alerts позволява да се зададе ключова дума и изпраща имейл всеки път, когато някъде в интернет се появи нова статия по темата. Pocket и Instapaper запазват интересна информация за когато обучаваните намерят време да я четат;
- на ниво „релация“ други приложения позволяват на обучаваните да създават връзки между различни бази данни. Софтуерният продукт Obsidian се приема за най-конективисткия инструмент днес. Той генерира „Графика на знанието“ (Graph View), която визуално показва как различните идеи са свързани помежду си. Evernote и OneNote са класически „дигитални тетрадки“ за бързо събиране на идеи, снимки и аудио бележки;
- на етапи „създаване“ и „споделяне“ обучаваният може да използва платформи като LinkedIn, WordPress (за развиване на по-дълбока

теза), Twitter (X) и др. Ако един „възел“ в мрежата не споделя информация, той се счита за нефункциониращ („мъртъв“) възел.

Споделянето валидира нашето знание. В платформата X има възможност за бърз обмен на идеи, задаване на въпроси към експерти и следене на тенденции в реално време. Съществуват много общности от „възли“ (програмисти, дизайнери, крипто-ентузиасты и др.) като Discord, Reddit и др., където се обсъждат различни теми, създават и се разпространяват знания¹.

ДИСКУСИЯ

Дигиталната култура на учениците не е просто умение за работа с компютър, а съвкупност от поведения, ценности и социални норми, които те развиват в дигиталната ера. Тя обхваща начина, по който младите хора учат, общуват и изграждат своята идентичност онлайн.

Основните компоненти на дигиталната култура са:

- „дигитална грамотност – способността за намиране, критично оценяване и използване на информация от различни източници;
- безопасност и етика – разбиране на рисковете в мрежата и спазване на нетикет (дигитален етикет);
- творчество и себеизява – използване на технологиите за създаване на съдържание (текст, видео и др.);
- критично мислене – умението да се разпознават дезинформацията и пропагандата в онлайн среда“².

„Дигиталната грамотност все повече се утвърждава като основна образователна цел. Фокусът не е върху техническите умения, а в използване на дигиталните технологии за формиране на нови начини на преподаване и учене“ (Иванова, 2024: 26-27).

Предизвикателствата пред дигиталното поколение са претоварването с информация, отслабването на уменията за задълбочено четене и разбиране, трудностите с концентрацията и рискът от зависимост от дигиталните устройства. Данни на УНИЦЕФ показват, че „близо половината от младежите у нас все още изпитват дефицит на базисни дигитални умения“³. Финландия дълго време е считана за образователен модел в световен мащаб, но след проведено изследване на Организацията за икономическо развитие и сътрудничество (ОИСР) е отчетен спад в класацията, която измерва компетентността на 15-годишните ученици по математика, грамотност и природни науки. Това твърдение се доказва от проведено проучване, според което „41% от финландските

¹ <https://elearningindustry.com/everything-you-need-to-know-about-the-connectivism-learning-theory>

² <https://www.studysmarter.co.uk/explanations/media-studies/media-and-cultural-studies/digital-culture/>

³ <https://www.unicef.org/bulgaria/media/426/file/Децата%20в%20дигиталния%20свят.pdf>

ученици са заявили, че използването на дигитални устройства ги разсейва в повечето часове по математика. Тази стойност надвишава в немалка степен средното ниво на ОИСР от 31%“.⁴

Неограниченият достъп до дигитални технологии по-скоро възпрепятства, отколкото стимулира и подобрява обучението, възпитанието и развитието. Добре би било да се наложат времеви ограничения и филтриращ софтуер в устройствата за онлайн обучение, за да се ограничи използването им в извънучебно време. Следва да се даде приоритет на формирането и усъвършенстването на социалните компетентности.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Въпреки че конективизмът е определян от създателите си като нова педагогическа парадигма, особено в контекста на дигиталното образование, някои автори отправят следните критики към него:

- „отрича се значението на психичните процеси в обучението;
- липсва адекватен учебен план;
- създаването на реална учебна общност, членовете на която да си взаимодействат семантично, може да отнеме повече от една година;
- налице е опасност учащите да попаднат на негативно влияние в интернет;
- спонтанно (конективистки) не е възможно да се научат четене и писане, право, медицина, абстрактно изкуство и др.“ (А. Георгиева, 2014:12-13, И. Иванов, 2011:181-182).

Оптимизирането на характеристиките на учебната среда при дигиталното образование е едно от условията за формиране на адекватна дигитална култура у учащите. За да се отговори на предизвикателствата на съвременното онлайн образование, е необходимо българската образователна политика да се насочи към проактивно оформяне на здравословна дигитална учебна среда (а не преимуществено върху технологичните ѝ аспекти). Дигиталните инструменти трябва да служат на детското развитие, а не да го диктуват.

Могат да бъдат формулирани следните насоки за оптимизиране на дигиталната култура на учениците:

- развитие на критичното мислене като основа на дигиталната култура чрез дискусии, упражнения за разпознаване на онлайн манипулации и др.;
- предлагане на алтернативи на времето пред екрана (насърчаване на физическата активност, разходки сред природата и др.);
- контрол върху мултискрининга и мултитаскингa;
- развитие на дигиталната креативност на учащите;

⁴ <https://www.oecd.org/en/data/datasets.html>

- създаване на ясен график за труд и почивка, както и обособяване на отделни места за учене и почивка при онлайн обучение в домашна обстановка.

ЛИТЕРАТУРА / REFERENCES

Балова-Цветкова, С. (2025). *Реторика онлайн. Комуникация в социалните мрежи*. София: УИ „Св. Климент Охридски“ // **Balova-Cvetkova, S. (2025).** *Retorika online. Komunikacia v socialnite mreji*. Sofia: UI “Sv.Kliment Ohridski”.

Георгиева, А. (2014). Конективизъм – новата стратегия за /не/ учене на младото поколение. *Сб. Научни трудове на Русенския университет* т. 53, серия 6.2., с. 11–15. // **Georgieva, A. (2014).** Conectivizam – novata strategia za /ne /uchene na mladoto pokolenie. *Sb. Nauchni trudove na Rusenskia universitet* t. 53, s. 6.2., s. 11–15.

Иванов, И. (2011). По пътя към постмодерната дидактика. В: Обучението като път към образованието. *Сб. Материали по случай 60-годишнината на проф. дпн. Пламен Радев*. Пловдив. с. 169–184. // **Ivanov, I. (2011).** Po patia kam postmodernata didaktika. V: Obuchenieto kato pat kam obrazovaniето. *Sb. Materiali po sluchai 60-godishninata na prof. dpn. Plamen Radev*. Plovdiv. s. 169–184.

Иванова, Б. (2024). *Дигиталните компетенции на учителите в съвременната образователна среда*. В. Търново: УИ „Св. св. Кирил и Методий“ // **Ivanova, B. (2024).** *Digitalnite competencii na uchitelite v savremennata obrazovatelna sreda*. V. Tarnovo: UI “Sv. sv. Kiril I Metodii”.

Попов, Б. и съавт. (2018). *Хигиена, хранене и професионални болести*. София // **Popov, B. et al. (2018).** *Higiena, hranene i profesionalni bolesti*. Sofia.

Събева, Я. (2025). Реторика и съвременна дигитална среда: как социалните мрежи промениха убеждаващата комуникация в образованието. *Сб. Материали от Трета национална научно-практическа конференция „Дигитална трансформация на образованието – проблеми и решения“ 24-25 април 2025 г.* Русенски университет. с. 149–153 // **Sabeva, Y. (2025).** Retorika I savremenna digitalna sreda: kak socialnite mreji promeniha ubejdashtata komunikacia v obrazovaniето. *Sb. Materiali ot Treta nacionalna nauchno-prakticheska konferencia “Digitalna transformacia na obrazovaniето – проблеми i reshenia” 24-25 april*. Rusenski universitet. s. 149–153.

Siemens, G. (2005). A learning theory for digital age. *International Journal of Instructional Technology & Distance learning* 2, p. 3–10.

БЕЛЕЖКИ

<https://elearningindustry.com/everything-you-need-to-know-about-the-connectivism-learning-theory>

<https://www.studysmarter.co.uk/explanations/media-studies/media-and-cultural-studies/digital-culture/>

<https://www.unicef.org/bulgaria/media/426/file/Децата%20в%20дигиталния%20свят.pdf>

<https://www.oecd.org/en/data/datasets.html>

CONNECTIVISM AND THE FORMATION OF DIGITAL CULTURE AMONG STUDENTS

Petko Petkov

*St. Cyril and St. Methodius University of Veliko Tarnovo, Bulgaria
Branch Vratsa*

Abstract: Connectivism is often defined as a theory of learning in the digital age. It posits that learning can occur outside of ourselves by creating a network of connections between relevant sources of information through the mediation of technology. The development of digital culture among students is implicitly stimulated, as well as the need to optimize and comply with certain requirements when working with digital technologies.

Keywords: *connectivism, network of connections, digital culture.*

ас. д-р Петко Петков

Великотърновски университет „Св. св. Кирил и Методий“,

Филиал Враца

ORCID: 0000-0001-9020-2447

e-mail: p.g.petkov@ts.uni-vt.bg